

Дмитро О. Терещенко
**ЧИСТІ ІНВЕСТИЦІЇ У ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЯХ
ВІДПОВІДНО ДО МСФЗ**

У статті розглянуто сутність окремих аспектів інформації при використанні обмінного курсу і відображення впливу змін обмінних курсів у фінансовій звітності підприємств. Проведено статистичне дослідження на базі фінансової звітності 35 підприємств. На теоретичних прикладах показано вплив змін валютних курсів у чистих інвестиціях господарської діяльності на консолідовану фінансову звітність відповідно до МСФЗ, а також запропоновано рішення та здійснено аналіз типових помилок, які допускають підприємства у своїх звітах.

Ключові слова: МСФЗ; іноземна валюта; курсові різниці; чисті інвестиції.

Табл. 1. Літ. 15.

Дмитрий О. Терещенко
**ЧИСТЫЕ ИНВЕСТИЦИИ В ВАЛЮТНЫХ ОПЕРАЦИЯХ
В СООТВЕТСТВИИ С МСФО**

В статье рассмотрена сущность отдельных аспектов информации при использовании обменного курса и отражение влияния изменений обменных курсов в финансовой отчетности предприятий. Проведено статистическое исследование на базе финансовой отчетности 35 предприятий. На теоретических примерах показано влияние изменений валютных курсов в чистых инвестициях хозяйственной деятельности на консолидированную финансовую отчетность в соответствии с МСФО, а также предложено решение и проведен анализ типичных ошибок, которые допускают предприятия в своих отчетах.

Ключевые слова: МСФО; иностранная валюта; курсовые разницы; чистые инвестиции.

Dmytro O. Tereshchenko¹
**NET INVESTMENT IN FOREIGN OPERATIONS
ACCORDING TO IFRS**

The article considers the individual aspects of information while using the exchange rate and the impact of changes in exchange rates in financial statements. Statistical research was carried out on the basis of financial statements of 35 companies. The author shows on theoretical examples the effect of exchange rate fluctuations on net investment in economic activities on the consolidated financial statements in accordance with IFRS and analysis of typical mistakes made by companies in their reports.

Keywords: IFRS; foreign currency; exchange rates differences; net investments.

Постановка проблеми. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) відображають багаторічний досвід використання звітності в країнах розвиненої ринкової економіки. Розробка міжнародних стандартів сприяє узгодженості фінансової інформації шляхом гармонізації стандартів бухгалтерського обліку. Принципом гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в світі є те, що фінансові системи різних країн відповідають єдиним принципам фінансової звітності. Відкритість національної економіки є одним з ключових чинників, оскільки ринкова вартість власного капіталу корелює з двома ключовими позиціями: майбутній прибуток і майбутні ризики. Кредитори та інвестори готові отримувати менше прибутку, але бажають бути впевнені, що точна інформація дозволить знизити ризики. Порядок опе-

¹ Dovira Finance LLC, Kyiv, Ukraine.

рацій в іноземній валюті та порядок формування фінансової звітності організації, а також перетворення фінансової звітності у валюту подання, встановлений МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [1]. Цей стандарт поширюється на такі операції:

- відображення операцій і залишків в іноземній валюті;
- відображення результатів і фінансових показників зарубіжної діяльності, включених у фінансову звітність організації методами консолідації, пропорційної консолідації або методом капіталу;
- відображення результатів і фінансових показників організації у валюті звітності.

Актуальним питанням для мультинаціональних компаній є вірне відображення у фінансовій звітності курсової різниці, яка виникає при використанні іноземних валют. На жаль, практика показує, що періодично компанії свідомо чи несвідомо завищують свої доходи шляхом необґрунтованого перерахунку валютних статей балансу. Також часто виникає проблема курсової різниці у валютних операціях між материнськими і дочірніми підприємствами. Оскільки при поверховій оцінці ці операції вимагають перерахунку, при цьому не враховується фактор консолідації звітів, що в результаті призводить до викривлення консолідованих доходів і витрат. Це вимагає ефективних методів роз'яснення та удосконалення методів обліку та фінансової звітності.

У цій статті ми намагатимемося розглянути найтипівіші помилки, що їх допускають українські підприємства в консолідованій фінансовій звітності щодо чистих інвестицій.

Аналіз останніх публікацій. Внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів бухгалтерської звітності відповідно до МСФЗ зробили такі українські вчені, як: Н.Я. Дем'яненко [5], Н.В. Кужельний [3], П.Т. Саблук [5], В.В. Сопко [6], Л.К. Сук [7] та інші. Багаторічні дослідження проводили і проводять іноземні вчені, відомі за межами своїх країн: А. Герасименко [2], Д. Дворжакова [9], Д. Каїрнс [8], Л. Крупова [11], А. Мелвілле [12], Л. Ревсіна [13], Е.Ю. Ремізова [4], Т. Робінсон [14], П. Родгерс [15], В. Франк [10]. Але процес світової інтеграції, структурні зміни національних економік вимагають постійного реформування як МСФЗ, так і національних стандартів. Тому потрібне подальше вивчення та вдосконалення даної проблематики.

Мета дослідження полягає у вивченні сучасного стану звітності підприємств в проблематиці їх типових помилок. Аналіз наукових публікацій виявив, що дане питання недостатньо висвітлене, тому моделювання типових прикладів та їх вирішення набуває особливої актуальності.

Основні результати дослідження. Облік та звітність інвестицій до дочірніх підприємств (ДП) викликають багато запитань, особливо в розрізі інвестицій в закордонну господарську одиницю, коли функціональні валюти дочірніх підприємств різні. Материнська компанія (МК) може мати монетарну статтю, яка є її дебіторською або кредиторською заборгованістю щодо ДП або навпаки. У випадку виникнення внутрішньогрупового прибутку/збитків під час продажу/купівлі активів між підприємствами однієї групи і нерезалізації даного активу за межами даної групи (цей актив залишається на балансі підприємства на дату складання консолідованої фінансової звітності), при консолідації

фінансової звітності МСФЗ вимагає виключення цього прибутку/збитку з консолідованої фінансової звітності (МСБО-27, пар. 21) [1]. Ця вимога обумовлена необхідністю запобігання спекулятивного зображення фіктивного прибутку/збитків. Заборгованість, розрахунки за якою не плануються і не є ймовірними в майбутньому, за сутністю є частиною чистих інвестицій МК в ДП. Постає питання: як вірно класифікувати заборгованість і відобразити її в обліку та звітності? Після вивчення консолідованих звітів спробуємо змодельювати типові можливі варіанти, які трапляються в звітах. У даному випадку нас цікавить тільки вплив курсових різниць на фінансово-господарську діяльність та її звітність. Питання консолідації не розглядається.

Умови кредитування всередині консолідованої групи (табл. 1).

Таблиця 1. Структура групи, авторська розробка

Материнська компанія (МК), функціональна грошова одиниця – дол. США	
Дочірня компанія 1 (ДК), функціональна грошова одиниця – євро	Дочірня компанія 2 (ДК2), функціональна грошова одиниця – грн

Як бачимо, всі підприємства мають різні функціональні грошові одиниці. Консолідована звітність відображається в доларах США, індивідуальна звітність – у функціональній грошовій одиниці. Спробуємо прорахувати на різних прикладах, який вплив на фінансову звітність має зміна курсів грошових одиниць та яким чином на практиці підприємства відображають зміни валютних курсів, їх типові помилки.

Приклад 1. Материнська компанія видає кредит дочірній компанії у своїй функціональній валюті, дол. США. Кредит був наданий минулого року в розмірі 100 тис. дол. США. Курс станом на 01.01.2XX5 був 1 дол. США = 1,05 євро, на 01.01.2XX6 1 дол. = 1,10 євро. Дата повернення кредиту незафіксована. Цей кредит класифікований як частина чистих інвестицій суб'єкта господарювання. Як це відображається в звітності:

Материнська компанія: оскільки кредит надано у функціональній грошовій одиниці, зміна курсу немає впливу на звітність материнської компанії.

Дочірня компанія 1: компанія на дату закриття звітності використовує актуальний банківський курс на дату створення звітності. Таким чином маємо:

Кредиторська заборгованість на 01.01.2XX5 100000 дол. США / 105000 євро.

Кредиторська заборгованість на 01.01.2XX6 100000 дол. США / 110000 євро

Курсовий збиток на 01.01.2XX6 становить 5000 євро.

Ця втрата мусить бути відображена в звітності ДК, тому що борг є монетарною статтею і курсова різниця визнається як прибуток/збиток у фінансову звітні. В нашому випадку маємо 5000 євро збитку.

Виникає питання: як цей збиток буде відображено в звітності?

Під час аналізу консолідованих фінансових звітностей (КФЗ) доводиться стикатися з наступними типовими помилками. Аналіз проведений на базі 35 КФЗ вказує, що з 35 КФЗ 34 мали внутрішнє кредитування. З 34 КФЗ: в 3 звітах був використаний середньозважений обмінний курс, за звітний період, в 31 – обмінний курс, дійсний на дату складання КФЗ. Після проведеного ана-

лізу КФЗ підприємств, на думку автора, є доцільним використовувати обмінний курс, що діє на дату складання КФЗ (виникнення прибутку/збитку), тому що він відображає найбільш реальний фінансовий стан підприємства. Що стосується збитку в розмірі 5000 євро, то, по-перше, збиток повинен бути визнаний/відображений в розділі звітності дочірньої компанії «інший сукупний прибуток», по-друге, ця частка акумулюється як окремий розділ капіталу підприємства «фонд курсових різниць» на дату складання КФЗ. Тому що цей кредит класифікований як частина чистих інвестицій суб'єкта господарювання (МСБО-21, пар. 15) [1]. Аналіз на базі 35 звітів показав, що 20 підприємств віднесли ці витрати на збиток підприємства в КФЗ і лише 14 віднесли до «курс-ових різниць» як компонент капіталу. На жаль, це є дуже поширена помилка в звітах, тому що під час поверхового аналізу не приділяється увага суті курсових різниць.

Приклад 2. МК видає кредит ДК у функціональній валюті ДК в євро. Кредит був наданий минулого року в розмірі 100000 євро. Курс станом на 01.01.2XX5 був 1 дол. США = 1,05 євро, на 01.01.2XX6 1 дол. США = 1,10 євро. Дата повернення кредиту не зафіксована. Цей кредит класифікований як частина чистих інвестицій суб'єкта господарювання. Як це відображається в звітності:

Материнська компанія: компанія на дату закриття звітності використовує актуальний банківський курс на дату створення звітності. Таким чином маємо:
Дебіторська заборгованість на 01.01.2XX5 100000 євро / 105000 дол. США.
Дебіторська заборгованість на 01.01.2XX6 100000 євро / 110000 дол. США.
Курсовий прибуток на 01.01.2XX6 становить 5000 дол. США.

Цей прибуток мусить бути відображений в індивідуальній звітності МК, борг є монетарною статтею і курсова різниця визнається як прибуток/збиток в фінансову звіті. В нашому випадку маємо 5000 дол. США прибутку.

Дочірня компанія 1: кредит надано у функціональній грошовій одиниці, зміна курсу не впливає на звітність ДК.

Виникає питання: як цей прибуток буде відображено в КФЗ?

Що стосується даного прибутку в розмірі 5000 дол. США, то, по-перше, він повинен бути визнаний в розділі материнського звіту «інший сукупний прибуток». По-друге, ця частка акумулюється як окремий розділ капіталу підприємства «фонд курсових різниць» на дату складання КФЗ (МСБО-21, пар. 45) [1]. Аналіз на базі 32 звітів показав, що 19 підприємств віднесли цю курсову різницю до прибутку в КФЗ і лише 13 віднесли до «фонду курсових різниць» як компонент капіталу. На жаль, це є дуже поширена помилка в звітах, тому що не приділяється увага суті курсових різниць.

Приклад 3. ДК надає кредит дочірній компанії 2 (ДК2) у функціональній валюті в євро. Кредит був наданий минулого року в розмірі 100000 євро. Курс станом на 01.01.2XX5 був 1 євро = 22 грн, на 01.01.2XX6 1 євро = 25 грн. Дата повернення кредиту незафіксована. Цей кредит класифіковано як частину чистих інвестицій суб'єкта господарювання. Як це відображається в звітності:

Дочірня компанія 2: ДК2 на дату закриття звітності використовує актуальний банківський курс на дату створення звітності:

Кредиторська заборгованість на 01.01.2XX5 100000 євро / 2310000 грн.

Кредиторська заборгованість на 01.01.2ХХ6 100 000 євро / 2500000 грн.

Курсовий збиток на 01.01.2ХХ6 становить 190000 грн.

Цей збиток мусить бути відображений в звітності ДК2, борг є монетарною статтею і курсова різниця визнається як прибуток/збиток у фінансовому звіті. В нашому випадку маємо 190000 грн збитку.

Дочірня компанія 1: кредит надано у функціональній грошовій одиниці, зміна курсу не має впливу на звітність.

Виникає питання: як цей збиток буде відображено в КФЗ?

Що стосується даного збитку в розмірі 190000 грн, по-перше, він повинен бути визнаний в розділі звітності ДК2 «інший сукупний прибуток». По-друге, ця частка акумулюється як окремий розділ капіталу підприємства «фонд курсових різниць» на дату складання КФЗ (МСБО-21, пар. 45) [1]. Аналіз на базі 15 КФЗ показав, що 9 підприємств віднесли цю курсову різницю до збитку в КФЗ і лише 6 віднесли до «фонду курсових різниць» як компонент капіталу. На жаль, це є дуже поширена помилка у звітах, не приділяється увага суті курсових різниць.

Приклад 4. ДК видає кредит ДК2 у функціональній валюті ДК2 в гривні. Відображення курсових різниць в дочірніх звітах буде відбуватись так само, як і в другому прикладі.

Курсові різниці, що виникають за монетарними статтями, які є чистими інвестиціями, повинні визнаватись у прибутку/збитку в індивідуальних звітах. В КФЗ ці різниці класифікують в іншому сукупному прибутку та накопичують як компонент власного капіталу підприємства. Така ситуація має місце тому, що монетарна стаття є зобов'язанням конвертувати одну валюту в іншу, відтак, господарський суб'єкт отримує прибуток/збиток через постійне коливання курсу. Підприємство повинно вміти вірно класифікувати заборгованість, щоб не викривити свої фінансово-господарські показники.

Висновки. МСФЗ в даний час є ефективним інструментом підвищення прозорості та якості інформації, яка розкриває діяльність підприємств. Створює надійну основу для визнання доходів і витрат, активів і пасивів, власного капіталу, які дозволяють об'єктивно відображати поточні фінансові ризики юридичної особи і порівняти його продуктивність для забезпечення адекватної оцінки потенціалу та прийняття відповідних управлінських рішень. Для осіб, які надають звітність за МСФЗ, набагато підвищується можливість залучення інших джерел фінансування та бізнес-партнерів. Основна мета роботи полягала в описі реальних процесів і впливу змін курсів іноземних валют, визначення порядку здійснення операцій в іноземній валюті та складання консолідованої фінансової звітності відповідно до МСФЗ. Іноді МСФЗ не дають відповіді в деяких специфічних ситуаціях. Тому керівництво організації має бути готове обґрунтувати методологію звітності, яку воно використовує у фінансовій звітності. Перехід на міжнародні стандарти, безумовно, повинен бути поступовим і послідовним процесом. Важливість цього процесу полягає в тому, що прогалини і невідповідності в національній системі бухгалтерського обліку вирішуються поетапно, відповідно до потреб ринкової економіки, не руйнуючи старої системи. Крім того, перехід на МСФЗ вимагає тривалого часу, щоб вводити в практику нові методи обробки інформації та складання звітності.

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ). Стандарти IASB, Лондон (версія перекладу українською мовою – 2011 рік) редакція на 12.03.2013 // zakon.rada.gov.ua.
2. Герасименко А. Финансовая отчетность для руководителей и начинающих специалистов. – М.: Альпина Паблишер, 2012. – 436 с.
3. Кужельний М.В., Левицька С.О. Організація обліку: Підручник. – К.: Центр учб. л-ри, 2010. – 352 с.
4. Ремизова Е.Ю., Султанова Г.С. МСФО. Учет и отчетность. – М.: Омега-Л, 2010. – 136 с.
5. Саблук П.Т., Дем'яненко М.Я., Жук В.М. Проблеми адаптації бухгалтерського обліку АПК України до міжнародних правил та вимог / Ін-т аграр. економіки УААН, Рос. акад. кадр. забезп. АПК, Ін-т аграр. економіки НАН Республіки Беларусь. – К., 2003. – 182 с.
6. Сонко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 526 с.
7. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: Навч. посібник. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 647 с.
8. Cairns, D. (2007). Understanding International Financial Reporting Standards A Guide for Students & Practitioners. UK: Prentice Hall Pearson. 400 p.
9. Dvorakova, D. (2008). Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS. Brno: Computer Press. 329 p.
10. Frank, W. (2012). Business Accounting. 12hd ed. New Jersey, USA: Pearson Education. 816 p.
11. Krupova, L. (2009). IFRS Mezinárodní standardy účetního výkaznictví. Praha: Vox. 804 p.
12. Melville, A. (2011). International Financial Reporting, a practical guide. Harlow: Pearson Educated limited. 500 p.
13. Revsine, L. (1984). The Rationale Underlying the Functional Currency Choice. Accounting Review, 59(3).
14. Robinson, T.R., Van Greuningm, H., Henry, E., Broihahn, M.A. (2009). International Financial Statement Analysis. USA: Wiley. 194 p.
15. Rodgers, P. (2007). International Accounting Standards. UK: CIMA/Elsevier. 288 p.

Стаття надійшла до редакції 9.12.2015.